

XIII Walne Zebranie Stowarzyszenia Bibliistów Polskich oraz 54. Sympozjum Bibliistów Polskich (Rzeszów, 19–21 września 2016)

ks. Stanisław Wronka

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
stanislaw.wronka@upjp2.edu.pl

Doroczne spotkanie bibliistów polskich miało miejsce w Rzeszowie w siedzibie Instytutu Teologiczno-Pastoralnego im. św. Józefa Sebastiana Pelczara i Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Rzeszowskiej utworzonej w 1992 roku.

XIII Walne Zebranie Stowarzyszenia Bibliistów Polskich odbyło się wieczorem 19 września 2016. Po przywitaniu wszystkich obecnych ks. prof. dr hab. Henryk Witczyk, przewodniczący stowarzyszenia, wspomniął zmarłych w ostatnim roku bibliistów: ks. mgr. lic. Wojciecha Mrochena († 27 maja 2016), ks. doc. dr. hab. Jerzego Chmiela († 6 sierpnia 2016) i ks. prof. dr. hab. Jana Flisa († 26 sierpnia 2016). Krótko przypomniane zostały ich sylwetki, po czym odmówiono modlitwę o ich wieczne zbawienie. Następnie ks. prof. Henryk Witczyk podał propozycję kandydata na członka honorowego stowarzyszenia – siostry elżbietanki w Jerozolimie. W uzasadnieniu tej kandydatury ks. dr Adam Kubiś przedstawił historię obecności sióstr w Świętym Mieście od 1931 roku w starym i nowym domu, podkreślając wsparcie materialne i duchowe, którego udzielają studentom Franciszkańskiego Studium Biblijnego (stanowiącego Wydział Nauk Biblijnych i Archeologii Papieskiego Ateneum Antonianum w Rzymie), Francuskiej Szkoły Biblijnej i Archeologicznej oraz Uniwersytetu Hebrajskiego, osobom przyjeżdżającym na kwerendę bibliograficzną lub naukę języka oraz pielgrzymom do Ziemi Świętej. W tajnym głosowaniu zaproponowana kandydatura została przyjęta prawie jednomyślnie.

W wystąpieniu podsumowującym rok pracy ks. prof. Henryk Witczyk poinformował, że stowarzyszenie liczy obecnie 316 członków zwyczajnych. Poza codzienną pracą badawczą i dydaktyczną angażowali się oni w Światowe Dni Młodzieży oraz w obchody 1050. rocznicy chrztu Polski, niosąc słowo Boże, które rodzi dzieci Boże i prowadzi je do zbawienia. Wielkim wspólnym

przedsięwzięciem jest kontynuacja pracy nad kształtem *Biblii Tysiąclecia*, powstałej przed pięćdziesięciu laty, którą można by nazwać także „Biblią Chrztu”. Konferencja Episkopatu Polski na 373. Zebraniu Plenarnym w Warszawie w dniach 7–8 czerwca 2016 powołała nową radę naukową w składzie: ks. prof. Henryk Witczyk (redaktor naczelny), ks. prof. dr hab. Waldemar Chrostowski (Stary Testament), ks. dr Arnold Zawadzki (Stary Testament), ks. prof. dr Andrzej Gieniusz CR (Nowy Testament), ks. dr Marcin Kowalski (Nowy Testament). Wszyscy bibliści zostali zaproszeni do włączenia się w przygotowanie kolejnego wydania *Biblii Tysiąclecia*. Przewodniczący stowarzyszenia przedstawił tom 13 (2016) „Zeszytów Naukowych Stowarzyszenia Biblistów Polskich”. Wspomniał też o konkursie biblijnym dla seminarzystów, który odbywa się co roku najpierw na szczeblu diecezjalnym, a potem finał ma miejsce w Warszawie. Patronat nad konkursem objęli abp Wojciech Polak, prymas Polski, oraz biskup bielsko-żywiecki Roman Pindel. W tym roku zdobywcy pierwszego i drugiego miejsca pojechali w nagrodę do Ziemi Świętej. Trzeba zachęcać alumnów do udziału w tym konkursie, bo jest to okazja do pogłębienia znajomości Pisma Świętego tak ważnej zwłaszcza dla przyszłych kapłanów.

W dalszej kolejności głos zabrali członkowie zarządu stowarzyszenia, prezentując pięć aktualnych spraw.

1) Ks. prof. Andrzej Gieniusz nakreślił charakter pracy nad nowym wydaniem *Biblii Tysiąclecia*. Nie chodzi o nowe tłumaczenie, lecz o korektę poszczególnych zdań, które w świetle współczesnych badań powinny otrzymać nieco inny sens. Gruntownej zmiany wymagają natomiast przypisy i wprowadzenia do ksiąg, ponieważ obecne pochodzą z lat osiemdziesiątych XX wieku. Wszyscy bibliści będą proszeni o zgłaszanie uwag i propozycji tłumaczeń konkretnych wersetów. Rada naukowa oceni je i dokona wyboru najlepszych rozwiązań. W ten sposób powstanie tekst przejrzany od strony merytorycznej, który równocześnie będzie szlifowany od strony językowej przez duszpasterzy posiadających zmysł literacki. Chodzi o to, żeby ostateczny tekst był piękny i zrozumiały dla przeciętnego Polaka. Autorzy poprawek mają być uwzględnieni w metryce księgi.

2) Ks. dr hab. Roman Bogacz poinformował, że wkrótce ukaże się *Nowy Testament grecko-polski*. Grecki tekst wzięty jest z *Novum Testamentum Graece*, ed. Nestle-Aland, wyd. 28, z którego przetłumaczono wprowadzenie i *List Euzebiusza do Karpiana* na temat kanonów (perykop) zaznaczanych od lat w tym opracowaniu krytycznym. Natomiast polski tekst pochodzi z *Biblii*

Tysiąclecia, wyd. 5. Dołączono do niego wprowadzenia i przypisy (w formie nieco okrojonej) z *Biblii Jerozolimskiej*. Będzie to duża pomoc w pracy na tekście greckim Nowego Testamentu.

3) Ks. prof. dr hab. Mariusz Rosik przedstawił listę serii biblijnych, które są otwarte w Polsce i dają możliwość publikowania swoich prac. Lista liczy 93 pozycje z różnych ośrodków, wśród których można wymienić dla przykładu: *Analecta Biblica Lublinensia* (Lublin), *Biblijne Wezwania do Rozwijania Kultury* (Kraków), *Biblioteca Biblica* (Wrocław), *Biblica et Patristica Thorunensia* (Toruń), *Hermeneutica et Judaica* (Kraków), *Lingua Sacra* (Warszawa), *Materiały Pomocnicze do Wykładów z Biblistyki* (Lublin), *Prymasowska Seria Biblijna* (Warszawa), *Rozprawy i Studia Biblijne* (Warszawa), *Studia Biblica* (Kielce), *Z Badań nad Biblią* (Kraków). Pełna lista serii ma być przesłana do wszystkich członków.

4) Dr hab. Anna Kuśmirek przypomniała o 200 rocznicy Towarzystwa Biblijnego, którego celem jest popularyzacja Pisma Świętego. Z tej okazji odbywają się koncerty, konferencje, celebracje liturgiczne. Największym przedsięwzięciem towarzystwa w ostatnich latach jest ekumeniczny przekład Biblii. W roku 2001 ukazał się *Nowy Testament i Psalmi*. Obecnie mamy też kolejne tomy Starego Testamentu: *Księgi dydaktyczne* (2008), *Księgi deuterokanoniczne* (2011), *Pięćksiąg* (2015), *Księgi historyczne* (2016). Ostatni tom *Księgi prorockie* ma ukazać się jeszcze w roku 2016. Przekład ten może być dobrym narzędziem w pracy ekumenicznej.

5) Ks. dr hab. Artur Malina zachęcił do ubiegania się o finansowanie projektów badawczych w konkursach ogłaszanych przez Narodowe Centrum Nauki i Narodowy Program Rozwoju Humanistyki. Warunkiem uzyskania dofinansowania jest dobry projekt oraz znaczący dorobek naukowy jego autora. W przypadku doktorantów drugi warunek nie jest wymagany, oni powinni więc ubiegać się o takie finansowanie w pierwszym rzędzie. Gdy będzie więcej wniosków z teologii, więcej też teologów będzie powoływanych na ekspertów, bo dotąd wnioski z teologii oceniają zwykle znawcy historii i literatury, co nie jest korzystne dla teologów.

Po tych prezentacjach ks. prof. dr hab. Wojciech Pikor, skarbnik stowarzyszenia, przedstawił raport finansowy za miniony rok. Bilans jest dodatni, wpływy pochodzące głównie ze składek przewyższają o ponad tysiąc złotych wydatki. Stowarzyszenie samofinansuje się, co jest sytuacją korzystną. Sprawozdanie zostało przyjęte jednogłośnie w głosowaniu jawnym. Po nim ks. prof. Henryk Witczyk zamknął walne zebranie.

54. Sympozjum Biblistów Polskich rozpoczęło się rano 20 września 2016 mszą świętą koncelebrowaną w kaplicy Wyższego Seminarium Duchownego. Przewodniczył jej ks. prof. Henryk Witczyk, a homilię wygłosił ks. prof. Waldemar Chrostowski. Przypomniwał w niej, że biblista powinien zgłębiać święte księgi nie tylko na drodze rozumu, ale także i wiary, poprzez medytację, aby dojść do spotkania z Chrystusem – centrum całej Biblii, do Jego adoracji. Biblista nie może unikać kaplicy, która dla teologa stanowi swoiste laboratorium.

Obrady sympozjum otworzył ks. prof. Henryk Witczyk. Przed wystąpieniami biblistów głos zabrał Waldemar Szumny z kancelarii zarządu Województwa Podkarpackiego, który zaprezentował przy pomocy krótkiego filmu Muzeum im. kard. Adama Kozłowieckiego, misjonarza i biskupa w Zambii. Zostało ono zbudowane w Hucie Komorowskiej, rodzinnej miejscowości kardynała, przez Fundację im. kard. Adama Kozłowieckiego „Serce bez granic” i otwarte w 2011 roku. Natomiast Stanisław Sienko, zastępca prezydenta Rzeszowa, przedstawił również przy pomocy filmu miasto Rzeszów, które modernizuje się i prężnie rozwija, stwarzając dobre warunki do mieszkania i pracy mieszkańcom oraz liczny przybyszom. Obaj panowie byli obecni także na kolacji, a dołączył do nich Bogdan Romaniuk, wicemarszałek Województwa Podkarpackiego, który krótko przedstawił genezę Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej. Sam jest współtwórcą tego muzeum. W kolacji wziął także udział Janusz Żuczek, prezes Hotelu Prezydenckiego. Ich obecność świadczy o dobrej współpracy różnych środowisk Rzeszowa.

I sesji przewodniczył ks. prof. dr hab. Stanisław Hałas SCJ (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie). Złożyły się na nią dwa referaty. Pierwszy *Smutek i radość w Księdze Mądrości* wygłosił ks. dr Marcin Zieliński (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II). Wykazał pewne podobieństwa w ujęciu tych emocji do idei stoików i pokazał, że prawdziwą radość posiadają sprawiedliwi, nawet jeśli spotykają ich trudności, dzięki więzi z Bożą mądrością i dobremu życiu, natomiast smutek dotyka grzeszników, którzy gonią za nicością i w obliczu śmierci pozostają bez nadziei. W drugim wystąpieniu *Świadectwo Ojca w czwartej Ewangelii w świetle najnowszych badań egzegetycznych* ks. dr Dawid Ledwoń (Uniwersytet Śląski w Katowicach) ukazał, że temat ten był dotąd traktowany pobieżnie w badaniach nad Ewangelią św. Jana, a jest on bardzo obecny w tym dziele w różnych postaciach: w bezpośredniej mowie Boga, cytatach ze Starego Testamentu, dziełach Jezusa

i świadectwie Jana Chrzciciela oraz ewangelisty. Jest to temat decydujący w Ewangelii Janowej i wyznaczający jej strukturę.

II sesję poprowadził ks. prof. dr hab. Krzysztof Bardski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). W pierwszym referacie ks. mgr lic. Łukasz Darowski SDS (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) przedstawił *Narracyjny model odkrywania tożsamości Jezusa w J 1, 35–51*. Celem Ewangelii św. Jana jest doprowadzenie czytelnika do wiary w Jezusa. Osiąga się to etapami: świadectwo, spotkanie z Jezusem, odkrycie Jego tożsamości. W omawianej perykopie widać to wyraźnie: świadectwo ucznia Jezusa pomaga innym zainteresować się Jezusem, iść na spotkanie z Nim i odkryć w Nim Mesjasza i Boga, a potem stać się z kolei świadkiem dla następnych ludzi. Drugi referat *Kim są „umarli” w Apokalipsie Janowej? Propozycja interpretacji terminu hoi nekroi* wygłosił ks. dr Tomasz Siemieniec (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II). Próbował wykazać dość przekonująco, że rozumienie tego terminu, pojawiającego się pięciokrotnie w Ap, w sensie dosłownym, fizycznym nie współgra dobrze z najbliższym kontekstem. Lepiej odpowiada mu znaczenie egzystencjalne, duchowe, obecne także w Ewangelii św. Jana.

Po zakończeniu sesji dopołudniowych miały miejsce komunikaty. Ks. prof. Andrzej Gieniusz dostarczył garść informacji na temat czasopisma „Biblica”, w redakcji którego pracuje od 15 lat, najpierw jako sekretarz, a obecnie jako redaktor dla Nowego Testamentu. Pismo wychodzi od stu lat i jest dostępne online. Polscy bibliści współpracują z nim w charakterze recenzentów, mało spośród nich jest natomiast autorów. Ksiądz redaktor zachęcił do nadsyłania artykułów, przypominając, że podstawowym kryterium przyjęcia tekstu jest nowy wkład w rozumienie tekstu biblijnego. Zarekomendował też program BibleWorks 10, wymieniając elementy, o które ta wersja została ubogacona. Poinformował, że istnieje możliwość tańszego zakupu programu, gdy robi się to w grupie i dla studentów. Dzieło Biblijne im. Jana Pawła II prowadzone przez prof. Henryka Witczyka ma podjąć się takiego zakupu. Ks. prof. Andrzej Gieniusz wspomniał również, że istnieje możliwość wgrania do BibleWorks polskiego tłumaczenia *Biblii Paulistów*, a niedługo taka możliwość będzie także w odniesieniu do *Biblii Tysiąclecia*, wyd. 5. Następnie przedstawiciele wydawnictw: Vocatio z Warszawy, Petrus z Krakowa i Św. Wojciecha z Poznania poinformowali o swoich najnowszych publikacjach i zapowiedziach na najbliższy czas. Wydawnictwa te razem z The Enigma Press z Krakowa miały swoje stoiska, na których można było nabyć nowo

wydane i starsze książki. Ostatnim punktem tego przedpołudnia była wspólna fotografia w auli i przed budynkiem instytutu.

Po obiedzie uczestnicy sympozjum zwiedzili Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej, otwarte w 2016 roku jako Oddział Muzeum-Zamku w Łańcucie. Była to raczej pielgrzymka do miejsca upamiętniającego męczeństwo Polaków niosących pomoc Żydom, w pierwszym rzędzie męczeństwo rodziny Ulmów w 1944 roku: małżeństwa Wiktorii (32 lata) i Józefa (44 lata) oraz ich siedmiorga dzieci (najstarsze miało 8 lat) – Stanisławy, Barbary, Władysława, Franciszka, Antoniego, Marii i dziecka w łonie matki. Wszyscy zostali rozstrzelani przez okupantów niemieckich wspomaganych przez granatowych policjantów podobnie jak wcześniej osiem przechowywanych przez nich osób żydowskich. Bibliści odwiedzili też pomnik ku czci rodziny Ulmów odsłonięty w 2004 roku i ich grób na miejscowym cmentarzu parafialnym.

Na III sesję złożył się wykład ks. prof. Waldemara Chrostowskiego (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) na temat *Polacy-Żydzi: perspektywa biblijna*. W refleksji łączącej się z odbytą pielgrzymką prelegent ukazał koegzystencję Polaków i Żydów na ziemiach Rzeczypospolitej od XVI wieku. Wypędzani z krajów zachodnich Żydzi znaleźli spokój w Polsce nazywanej przez nich *paradisus Iudaeorum*. Z pojawieniem się ruchu syjonistycznego pod koniec XIX wieku, którego celem był powrót Żydów do swojej ziemi, Polska zaczęła im się jawić jako kraj obcy. Poprzez zagładę Żydów zaplanowaną i zrealizowaną przez nazistów niemieckich (na grobie Ulmów nazwani są oni zbirami Hitlera) nasz kraj stał się dla nich cmentarzem bez grobów, ziemią nieczystą. Z pokojowej koegzystencji, nie wolnej od trudności i napięć, doszliśmy w relacjach polsko-żydowskich do sytuacji małżeństwa po rozwodzie. Niełatwo będzie zmienić tę negatywną pamięć Żydów o Polsce, ale trzeba podejmować wysiłki w tym kierunku.

Pierwszy dzień sympozjum zakończył się kolacją przedłużoną w spotkanie towarzyskie, które było okazją do bezpośredniego kontaktu i wymiany zdań.

21 września 2016 – drugi dzień sympozjum rozpoczął się również mszą świętą, której przewodniczył biskup rzeszowski Jan Wątroba. W homilii przypomniał postać św. Mateusza, celnika, który został niespodziewanie powołany na apostoła, aby przyprowadzać do Chrystusa innych i tworzyć z nich wspólnotę wiary – Kościół. Pozostawił on nam cenne świadectwo o Chrystusie – Ewangelię, z której możemy korzystać. Bibliści otrzymują charyzmat dobrego rozumienia Pisma Świętego i mają nim służyć

wspólnocie Kościoła, przyciągając wszystkich do Chrystusa i formując z nich Jego uczniów.

IV sesji przewodniczył ks. dr hab. Rajmund Pietkiewicz (Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu). W pierwszym referacie *Motyw pychy jako element jednoczący Proto-Izajasza* ks. dr Bartłomiej Sobierajski (Studium Biblicum Franciscanum, Jerozolima) wskazał na pychę jako motyw przewodni Iz 1–39. Widać ją u władców Izraela i Judy oraz narodów ościennych, a także u pojedynczych ludzi. Taka postawa sprzeciwia się planom Boga, wyklucza zaufanie do Niego, usurpuje sobie kreowanie rzeczywistości na wzór Boga. Izasz chce odwrócić ludzi od takiego postępowania. Z kolei o. dr Piotr Nyk OCD wygłosił referat *Tradycja o Jonaszu, synu wdowy z Sarepty, w starożytności, średniowieczu oraz w historiografii karmelitańskiej*. Ukazał w nim tradycję utożsamiającą proroka Jonasza z synem wdowy z Sarepty wskrzeszonego przez Eliasza. Tradycja ta była znana od starożytności zarówno rabinom, jak i pisarzom chrześcijańskim. Przejęli ją historyografowie karmeliccy, bo służyła im do odniesienia początków swego zakonu do Eliasza, którego uczniem miał być również Jonasz.

V sesję poprowadził ks. dr hab. Józef Kozyra (Uniwersytet Śląski w Katowicach). Ks. mgr lic. Krzysztof Kinowski (Pontificio Istituto Biblico, Rzym) w referacie *Występek króla Manassesesa w 2 Krl 21, 16 a (po)kapłańska interpretacja zniszczenia Judy przez Nabuchodonozora w 2 Krl 24, 1–4* zwrócił uwagę, że autor 2 Krl widzi przyczynę zniszczenia Jerozolimy przez Nabuchodonozora w występku króla Manassesesa, który przelał w ogromnej ilości niewinną krew w Jerozolimie. Jest to o tyle frapujące, że czyn ten miał miejsce pół wieku wcześniej i że większym grzechem króla było zbezczeszczenie świątyni jerozolimskiej. Prelegent dopatruje się w tej interpretacji wpływu kręgów kapłańskich na ostateczną redakcję Ksiąg Królewskich. W komunikacie *Wybrane zagadnienia z ornitologii biblijnej na warsztacie tłumacza i egzegety* dr Anna Wajda (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie) podkreśliła, że hagiografowie są bystrymi obserwatorami i często odwołują się do ptaków (jest ich w Izraelu dużo, ok. 500 gatunków), choć dzieląc czasem wyobrażenia niezgodne z rzeczywistością. Wygląd i zachowanie ptaków służy im do zobrazowania postaw Boga i człowieka: orzeł jest dla nich symbolem opieki, kwoka obrazem gromadzenia i chronienia, turkawka oznaką wiosny, czasu miłości i życia. Wiedza zoologiczna przydaje się do prawidłowej identyfikacji ptaków występujących w Biblii i rozumienia metaforycznych znaczeń, które niosą.

Poza refleksją ks. prof. Waldemara Chrostowskiego tegoroczne referaty wygłaszali doktorzy i licencjaci tuż przed obroną doktoratu. Często referowali swoje prace doktorskie lub podejmowali problemy, które wynurzyły się w czasie prowadzonych badań. Dopełnieniem wystąpień były ciekawe dyskusje, które rozwijały się po każdej sesji. Precyzowały one i poszerzały wypowiedzi prelegentów. Przedstawiona problematyka i sposób jej prezentacji, wspólne spotkania i modlitwa były na pewno ubogaceniem dla ok. 150 uczestników tegorocznego sympozjum.

Zakończył je ks. prof. Henryk Witczyk, dziękując prelegentom, przewodniczącym sesji, wszystkim uczestnikom za udział w obradach, a szczególnie gospodarzom miejsca za ich gościnność i staranie. Poinformował również, że XIV Walne Zebranie Stowarzyszenia Biblistów Polskich i 55. Sympozjum Biblistów Polskich odbędą się we wrześniu 2017 roku w Wyższym Seminarium Duchownym w Legnicy.